

BOEKBESPREKING

MAARLEVELD G. C. Over enige grindtypen van oostelijke herkomst in Nederland. Geol. en Mijnb. Oct. '52. 9 bl. 5 fig.

Een voor de leden onzer Ned. Geol. Ver. zeer leeswaardige bijdrage tot de geologie van onze bodem, waarin enkele aspecten en hypothesen ter sprake komen, welke niet alle nieuw zijn, maar toch weer steun verlenen aan gangbare opvattingen.

De schr. is op onderzoek uitgetogen naar de zo opvallend witte zanden, bekend uit de groeven van de Veluwe, Overijsel en ook onder de keileem in Groningen en Drente; en heeft daarbij het kleine grind van 5—8 mm in 't onderzoek betrokken.

Sedert lang was dit een onderwerp van studie op het eiland Sylt en in de groeven bij Hamburg. Opmerkelijk is, dat het fijne grind van Sylt voor 84 procent bestaat uit heldere kwarts met een wit huidje overtrokken. (In het art. van Anderson in dit nr. vindt de lezer daarover nadere bijzonderheden.) Het witte zand nu kreeg de naam van kaolienzand. Dat van Hellendoorn lijkt er zo sterk op, dat Maarleveld dit het *type Hellendoorn* doopte, hetgeen ook gesignaleerd wordt van Lemele, Nijverdal, Holten en Oldebroek, maar bij de Overijsselse stenen- en fossielenvrienden reeds sinds een halve eeuw een magnetische pool vormde of bij Sibculo, of Vasse, Bornerbroek, Westerhaar of Nijverdal, waar uit de groeven honderdtallen verkiezelde sponsen, ammonieten, korallen, silicificaties, enz. waren verzameld door Langerhuizen, Scholten, Bernink, Anderson, Koenderink, Krul, e.a.

Hoewel Maarleveld's onderzoek hoofdzakelijk mineralogisch is, kan hij de petrologie niet ontberen en komt zodoende geheel op ons terrein. Uit zijn onderzoek bleek, dat het Hellendoorntype voor 77 procent uit heldere kwarts bestaat (zie ook Anderson). Het Noord-Nederlandse type, waartoe schr. ook het oosten van Overijsel rekent, bevat 47 procent heldere kwarts en 20 procent melkkwarts, tegenover 2 proc. bij het Hellendoorntype.

Lydië en radiolriet komen in 't laatste type 3 à 4 maal minder voor dan in 't andere, terwijl vuurstenen er in ontbreken. De conclusie van Maarleveld is: het noordelijk type is samengesteld uit materiaal van kaolienzand, oostelijk, glaciaal en Rijngrind, terwijl het Hellendoorntype voor het overgrote deel uit kaolienzand en -grind bestaat met oostelijke componenten, zonder merkbaar glaciaal element.

De vraag is nu, welke betrekking er bestaat tussen het materiaal van Sylt en dat ten onzent, en hoe wij ons de verplaatsing moeten indenken.

Maarleveld wijst er op, dat pollenonderzoek van Thiergart (1940) heeft uitgewezen, dat de flora van het kaolienzand op Sylt Oud-pleistoceen was, terwijl Wirtz en Illies dit benaderen in de Günz-ijstijd. Nu zijn volgens Van der Vlerk en Florschütz (1950) en Pannekoek (1951) geen oudere afzettingen in onze stuwwallen bekend dan uit de Mindeltijd.

Schr. meent nu, dat tijdens de ijsbarrière van de Mindel- of Rissbedekking, waarbij Elbe en Wezer gedwongen werden naar het westen te stromen, de witte zanden door deze rivieren uit Duitsland, waar zij reeds eerder waren gedeponeerd, naar ons land werden meegespoeld.

Een zinsnede als „Oostelijke sedimenten waren in Oost-Overijsel reeds lang verondersteld” doet wat vreemd aan, waar de Twentenaren hierboven genoemd, deze sedert een halve eeuw kenden als de knopen aan hun jas.

Dat de afzettingen onder de keileem van Groningen en Drente ook oostelijke sedimenten bevatten, werd reeds in 1914 aangetoond door Kurtz, die 16 Thüringerwald-porfieren aantrof in een groeve bij Tinaarlo.

Het vermoedelijk verband van al deze afzettingen met die van Sylt werd reeds 9 jaar geleden door Anderson onderkend. „Dat een deel van de pakketten van het gestuwde Hoogterras van oostelijke oorsprong zal moeten zijn,” klinkt niet nieuw in onze oren. Het is weer de oude klacht, dat aan de waarde van gesteenten- en fossielenvondsten bij bodemonderzoek nog altijd te kort wordt gedaan: bij de opleiding der geologen blijft de studie der zwerfstenen nog geheel op de achtergrond.

Rekening houdende met verschillende publicaties onzerzijds, waarmede de schr. ongetwijfeld wel bekend zal zijn (o.a. van ondergetekende „Zwerfstenen van de Veluwe”, Publ. 10, conclusie 7, en het over het Oostelijk Diluvium vermelde in „Het Keienboek” 3e druk), hadden de geïncrimieerde zinsneden wel iets anders kunnen luiden.

P. VAN DER LIJN.